

УДК: 338.45:621:005.336.1:005.332.4
DOI: 10.31891/2307-5740-2020-278-1-40

ГАМОВА О. В.
Запорізький національний університет

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Постійна змінність факторів зовнішнього та внутрішнього середовища вимагає від машинобудування України пристосування до даних змін, своєчасного прийняття рішень, що сприятиме покращенню показників діяльності, успішному функціонуванню, економічному розвитку в довгостроковому періоді. Саме фактори ринкового середовища мають вагомий вплив на успішність функціонування, фінансовий стан, виробничо-господарську діяльність. Визначено, що важливим завданням для галузі машинобудування є постійне підвищення ефективності розвитку, що можливо шляхом врахування факторів впливу, оновлення зношеного обладнання, механізації виробництва, налагодження виробничо-господарської діяльності. Обґрунтовано, що підприємства повинні адаптуватися до змінних умов зовнішнього середовища, вдосконалювати систему управління. В значній мірі ефективність функціонування підприємств залежить від рівня конкурентоспроможності, що визначає ринкове положення, раціональність використання ресурсів, імідж, господарську діяльність, прибутковість, якість продукції, асортимент, обслуговування. Встановлено, що для покращення ефективності функціонування підприємств необхідно підвищувати конкурентоспроможність, що можливо на підставі використання методів, інструментів управління, прийняття ефективних, обґрунтованих рішень, злагодженої роботи структурних підрозділів. Про зростання конкурентоспроможності машинобудування може свідчити стабільне зростання обсягів виробленої продукції, обсягів продажу продукції, розширення ринків збуту, рентабельність операційної діяльності, динаміка чистого прибутку, скорочення витрат. Досліджено основні показники діяльності галузі машинобудування України для визначення їх конкурентних позицій. Сформувано проблеми функціонування машинобудування та запропоновано способи покращення роботи, напрямки поліпшення ситуації на ринку, зміцнення конкурентних позицій. Встановлено, що зростання показників діяльності машинобудування України є свідченням достатнього рівня конкурентоспроможності, ефективної стратегії розвитку, своєчасного дослідження мінливості факторів оточуючого середовища.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, ефективність діяльності, виробничо-господарська діяльність, фактори ринкового середовища, машинобудування.

GAMOVA O.
Zaporizhia National University

THE EFFICIENCY OF THE MACHINE-BUILDING INDUSTRY OF UKRAINE AS A PREREQUISITE FOR THE FORMATION OF COMPETITIVE ADVANTAGES IN MODERN CONDITIONS

The constant variability of external and internal environmental factors requires the engineering industry of Ukraine to adapt to these changes, timely decision-making, which will improve performance, successful operation, economic development in the long run. It is the factors of the market environment that have a significant impact on the success of the operation, financial condition, production and economic activities. It is determined that an important task for the mechanical engineering industry is to constantly increase the efficiency of development, which is possible by taking into account the factors of influence, updating worn-out equipment, mechanization of production, establishment of production and economic activities. It is substantiated that enterprises must adapt to changing environmental conditions, improve the management system. To a large extent, the efficiency of enterprises depends on the level of competitiveness, which determines the market position, rational use of resources, image, economic activity, profitability, product quality, range, service. It is established that to improve the efficiency of enterprises it is necessary to increase competitiveness, which is possible on the basis of the use of methods, management tools, effective, informed decisions, coordinated work of structural units. The growth of competitiveness of mechanical engineering can be evidenced by the steady growth of output, sales, expansion of markets, profitability of operating activities, the dynamics of net profit, cost reduction. The main indicators of activity of the machine-building industry of Ukraine for determination of their competitive positions are investigated. Problems of mechanical engineering functioning are formed and ways of improvement of work, directions of improvement of a situation in the market, strengthening of competitive positions are offered. It is established that the growth of mechanical engineering performance in Ukraine is evidence of a sufficient level of competitiveness, effective development strategy, timely study of the variability of environmental factors.

Keywords: competition, competitiveness, efficiency, production and economic activity, market environment factors, engineering.

Постановка проблеми. Забезпечення ефективної діяльності машинобудування України в умовах змінності ринкового середовища, виникнення загроз та ризиків є можливим за умови прийняття ефективних управлінських рішень, здійснення управління, впровадження методів, інструментів управління, коригування всіх сфер діяльності. Діяльність галузей машинобудування погіршується, що можна пояснити нестабільністю умов господарювання. Саме фактори зовнішнього та внутрішнього середовища впливають на результати діяльності підприємств та на них потрібно своєчасно реагувати. Крім того, погіршення результатів машинобудування України також можна пояснити недосконалістю системи управління, застарілими технологіями виробництва, переважанням зношеного обладнання, недостатністю фінансових

ресурсів. При цьому, слід проаналізувати показники діяльності підприємств, обсяги виробництва та збуту продукції, що дозволить говорити про конкурентні позиції. Здійснення управління конкурентоспроможністю відіграє важливу роль в діяльності підприємств, адже від наявності конкурентних переваг залежить імідж підприємства, отримані доходи, динаміка обсягів збуту, наявність нових клієнтів, позиції на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження ефективності діяльності машинобудування, результатів виробничо-господарської діяльності промисловості в цілому, визначення конкурентоспроможності досліджено в роботах таких науковців: Башилова В.П., Марченко В.М. [1]; Василенко Д.В. [2]; Ващенко А.А. [3]; Гудзинський О.Д., Драмарецька К.П. [4]; Кадирус І.Г. [5]; Купріна Н.М., Баранюк Х.О. [6]; Кускова С.В. [7]; Леховіцер В.О. [8]; Мануйлович Ю.М. [9]; Шарко В.В. [11]; Школьнік О.О. [12]; Шубна О.В., Лозгунова А.С. [13].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Більшість авторів досліджували особливості функціонування, результати діяльності, рівень розвитку машинобудівної галузі, але поза увагою залишилося питання щодо підвищення конкурентоспроможності підприємств в рамках досліджених тенденцій діяльності, визначених факторів впливу. Тому слід зупинитися на дослідженні особливостей функціонування підприємств та розробці напрямків підвищення показників діяльності, визначенні конкурентних позицій та формуванні конкурентних переваг.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у визначенні тенденцій діяльності машинобудування України, розробці напрямків покращення ефективності функціонування, що дозволить підвищити рівень конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу. Машинобудування України мають вагомий вплив на стан економіки країни, добробут населення, але в останні роки спостерігається тенденція до погіршення результатів діяльності. Відповідно розвиток машинобудування є можливим за умови підвищення ефективності їх діяльності. Крім того, стабільність діяльності даних підприємств ускладнюється через негативний вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, тобто змінність умов кредитування, інфляція, постійні зміни законодавства, зростання податкових платежів, цін на сировину та матеріали, зростання рівня конкурентної боротьби, незабезпеченість ресурсами, відсутність стратегії розвитку, інструментів управління, неефективна кадрова, маркетингова, збутова політика, виробничо-господарська діяльність. Все означене має значний вплив на успішність функціонування підприємств, показники діяльності, конкурентоспроможність. Тому необхідно проаналізувати обсяг виробленої продукції, обсяг продажу продукції, рентабельність операційної діяльності, динаміку витрат та чистого прибутку, що дасть змогу визначити наявність конкурентних переваг машинобудівної галузі України.

Спочатку розглянемо обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) машинобудування у 2012–2018 рр. Зокрема, у 2015–2018 рр. відбулося зростання обсягу виробленої продукції (товарів, послуг) та частка зростання в машинобудуванні у 2018 р. відносно 2017 р. становила 16,6%. Серед галузей машинобудування України склалася така динаміка обсягу виробленої продукції (товарів, послуг): на підприємствах з виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції у 2018 р. відносно 2017 р. відбулося підвищення на 4086162,4 тис. грн, або 27%; на підприємствах з виробництва електричного устаткування у 2018 р. проти 2017 р. зростання обсягу складало 8839692,5 тис. грн, або 23,7%; на підприємствах з виробництва машин і устаткування, не віднесені до інших угруповань за 2018 р. проти 2017 р. зростання складало 8454699,8 тис. грн, або 11,9%; на підприємствах з виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів відбулося підвищення у 2018 р. проти 2017 р. на 6485683,0 тис. грн, або 27,8%; на підприємствах з виробництва інших транспортних засобів відносно 2017 р. зростання складало 4377573,2 тис. грн, або 9%. Загалом у 2018 р. спостерігається позитивна динаміка показника обсягу виробленої продукції (товарів, послуг) аналізованих підприємств, що свідчить про існуючий попит на продукцію.

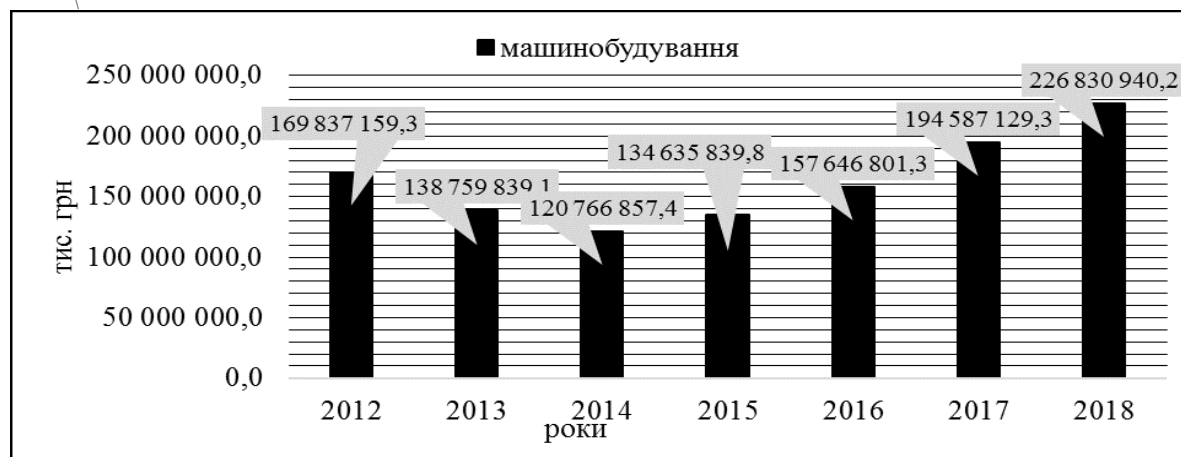

Рис. 1. Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) машинобудування України у 2012–2018 роках
Примітка: [10]

Далі проаналізуємо обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) машинобудування України у 2020–2018 рр. Відповідно до розглянутих даних бачимо, що у 2018 р. у порівнянні з 2017 р. відбулося зростання обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) на 35118639,8 тис. грн, або 18,9 % (рис. 1), тобто на продукцію існує попит. Щодо галузей машинобудування, то у 2018 р. відносно 2017 р. спостерігається наступна динаміка обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг): на підприємствах з виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції відбулося зростання на 4426955,8 тис. грн, або 28,6 %; на підприємствах з виробництвом електричного устаткування у порівнянні з 2017 р. обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) виріс на 8437104,3 тис. грн, або 22,7 %; на підприємствах з виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів спостерігається зростання проти 2017 р. на 13015318,2 тис. грн, або 20,4 %; щодо підприємств з виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів, то відбулося зростання на 6535722,7 тис. грн, або 29 %; на підприємствах з виробництва інших транспортних засобів порівняно з 2017 р. зростання становило 6479595,5 тис. грн, або 15,7 %. Отже, у 2018 р. сформувалася позитивна динаміка обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) машинобудування України, що підтверджує існуючий попит на продукцію, зміцнення конкурентних позицій на ринках.

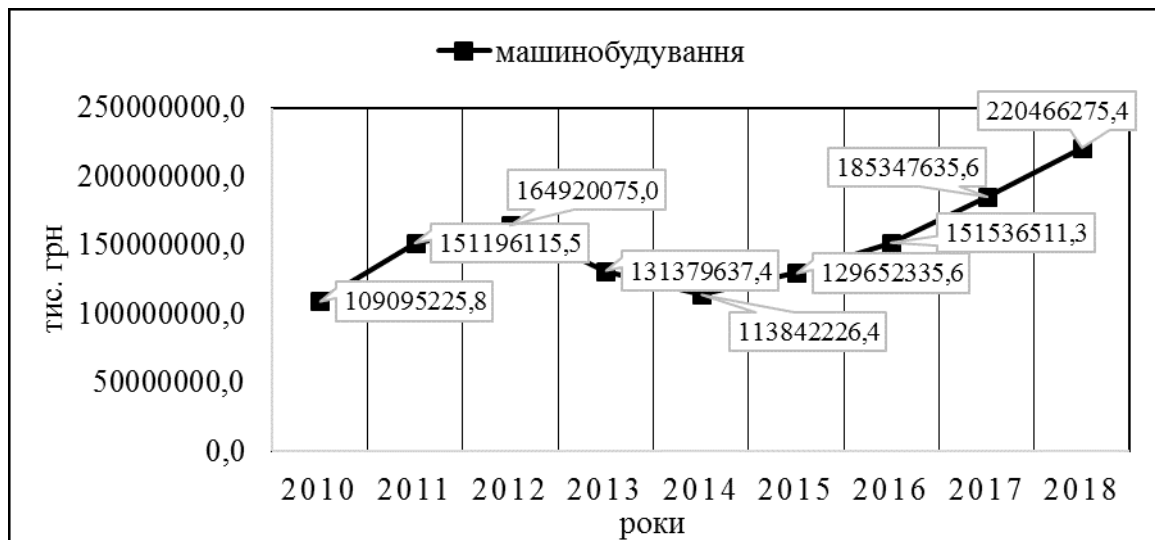

Рис. 2. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) машинобудування України у 2010–2018 роках

Примітка: [10]

Зупинимося на аналізі витрат на виробництво продукції (товарів, послуг) машинобудування у 2012–2018 рр. Можна відзначити, що у 2018 р. в машинобудівній промисловості України відбулося зростання загальних витрат на виробництво продукції (товарів, послуг) відносно 2017 р. на 35456100,1 тис. грн, або 22% та у структурі витрат за 2018 р. відбулися такі зміни: матеріальні витрати та витрати на оплату послуг, використані у виробництві підвищилися проти 2017 р. на 24947081,1 тис. грн, або 21,6%; амортизація відносно 2017 р. виросла на 1033394,6 тис. грн, або 18%; витрати на оплату праці проти 2017 р. підвищилися на 7321482,3 тис. грн, або 23,5 %; відрахування на соціальні заходи відносно 2017 р. виросли на 1633562,7 тис. грн, або 24,7 %; сума інших витрат порівняно з 2017 р. виросла на 48,3 %, або 520579,4 тис. грн (рис. 3). За галузями машинобудівної промисловості України за 2018 р. проти 2017 р. відбулися такі зміни: на підприємствах з виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції спостерігається зростання загальних витрат на 32,6 %, що спричинено зростанням суми матеріальних витрат та витрат на оплату послуг, використані у виробництві на 39 %, амортизації на 29,3 %, витрат на оплату праці на 19,5 %, відрахувань на соціальні заходи на 22 %, інших витрат на 72,7 %; на підприємствах з виробництва електричного устаткування відбулося підвищення суми витрат на виробництво продукції на 6201651,6 тис. грн, або 19,5 %, а також зростання матеріальних витрат та витрат на оплату послуг становило 18 %, амортизації відповідно 20 %, витрати на оплату праці виросли на 25 %, відрахування на соціальні заходи підвищилися на 26,8 %, інші витрати виросли на 13,8 %; на підприємствах з виробництва машин і устаткування, не віднесені до інших угруповань зростання витрат на виробництво продукції (товарів, послуг) становило 8900779,2 тис. грн, або 14,9 %, а також підвищилися інші витрати; на підприємствах з виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів сума витрат на виробництво продукції (товарів, послуг) підвищилася на 6071526,5 тис. грн, або 29 %. В цілому, у 2018 р. спостерігається позитивна динаміка до зростання витрат на виробництво продукції, що підтверджує прагнення машинобудівної промисловості підвищувати рівень конкурентоспроможності через покращення якості продукції, оновлення основних засобів, автоматизацію виробничого процесу, підвищення мотивації персоналу.

Доцільно відзначити, що рентабельність операційної діяльності машинобудування України у 2018 р. відносно 2017 р. скоротилася на 2,3 %, але рівень рентабельності всієї діяльності підприємств підвищився відносно 2017 р. на 0,2 % (рис. 4).

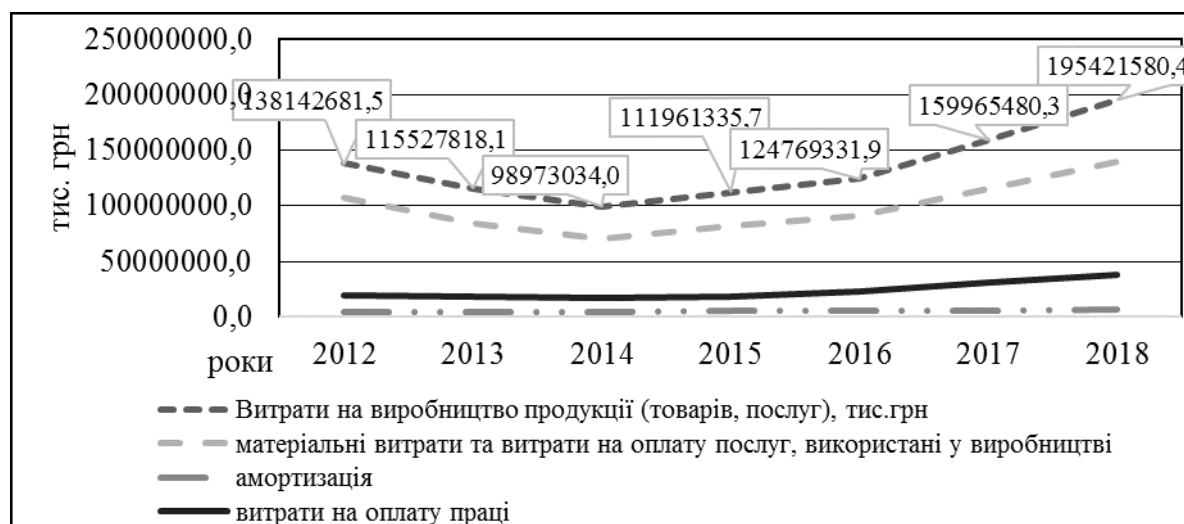

Рис. 3. Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг) машинобудування України у 2012–2018 роках
Примітка: [10]

Щодо галузей машинобудування України, то у 2018 р. відносно 2017 р. відбулися такі зміни: на підприємствах з виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції у 2018 р. відносно 2017 р. відбулося зростання рентабельності операційної діяльності на 1% та рентабельності всієї діяльності на 1,5%; на підприємствах з виробництва електричного устаткування спостерігається зростання у 2018 р. відносно 2017 р. рентабельності операційної діяльності на 6,1 % та рентабельності всієї діяльності на 6,8%; на підприємствах з виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів у 2018 р. було отримано збитковість операційної діяльності та збитковість всієї діяльності; на підприємствах з виробництва інших транспортних засобів за 2018 р. відносно 2017 р. відбулося скорочення рентабельності операційної діяльності на 5,3 % та зростання рентабельності всієї діяльності на 0,1 %. За результатами аналізу можна відзначити, що у 2018 р. в машинобудуванні України проти 2017 р. відбулося незначне зниження рентабельності операційної діяльності, що свідчить про необхідність активізації виробничої, господарської діяльності та спричинено негативним впливом факторів ринкового середовища.

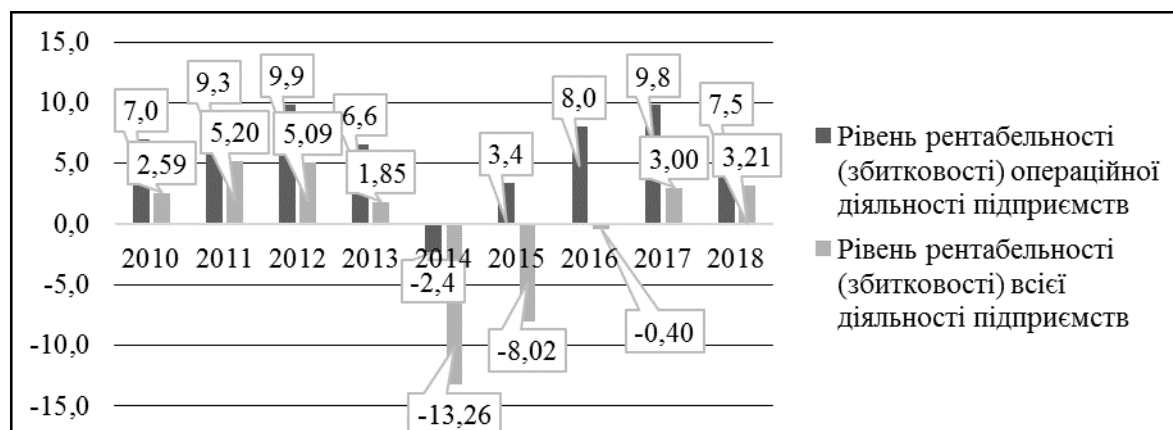

Рис. 4. Рентабельність операційної та всієї діяльності машинобудування України у 2012–2018 роках
Примітка: [10]

Зупинимось на аналізі чистого прибутку (збитку) машинобудування України у 2010–2018 рр. Загалом, у 2018 р. спостерігається зростання чистого прибутку відносно 2017 р. на 1385559,3 тис. грн, або 22,6 % (рис. 5). Щодо галузей машинобудування України, то можемо відзначити таку динаміку чистого прибутку: на підприємствах з виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції спостерігається зростання на 660269,7 тис. грн, або 44,9 %; на підприємствах з виробництва електричного устаткування сформувався динаміка до зростання чистого прибутку відносно 2017 р. на 3121044,8 тис. грн, або у 4,18 рази; на підприємствах з виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів у 2012–2018 рр. було отримано збиток; на підприємствах з виробництва інших транспортних засобів сума чистого прибутку відносно 2017 р. виросла на 82601,6 тис. грн, або 2,4 %. Загалом, у 2018 р. склалася динаміка до позитивної зміни чистого прибутку в бік зростання, тобто це також додатково підтверджує існуючий попит на продукцію, зміцнення конкурентних позицій, загострення конкурентної боротьби.

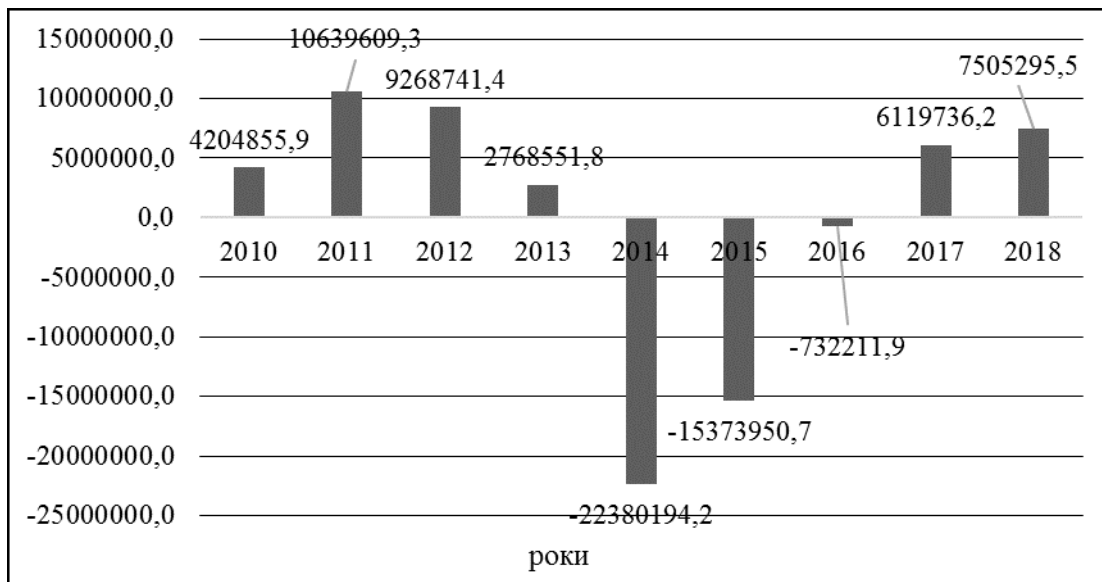

Рис. 5. Чистий прибуток (збиток) машинобудування України у 2012–2018 роках

Примітка: [10]

За результатами проаналізованих даних можемо відзначити, що за аналізований період є позитивні зрушення в машинобудуванні та за окремими галузями, але за деякими підприємствами спостерігається зниження. За результатами динаміки показників виробництва, реалізації продукції, витрат на виробництво продукції, рівня рентабельності операційної діяльності та рівня рентабельності всієї діяльності, зміни прибутку та збитку можна говорити про ефективність господарської діяльності та відповідно наявність конкурентних переваг в машинобудуванні України. Аналізована галузь промисловості також має деякі проблеми щодо фінансової, інвестиційної, виробничої, господарської діяльності, що позначається на показниках конкурентоспроможності. Серед ряду проблем машинобудівної промисловості України слід навести такі: зношеність обладнання, що впливає на ефективність виробничої діяльності; недостатній рівень завантаження виробничих потужностей; низький рівень конкурентоспроможності вітчизняної галузі машинобудування у порівнянні з іншими; низький рівень платоспроможності; низький рівень інноваційної активності; переважання застарілого устаткування, що спричиняє зниження рівня конкурентоспроможності; залежність від постачання сировини та матеріалів; низький рівень попиту; плінність кадрів та низький рівень кваліфікації персоналу; відсутня державна підтримка; брак фінансових ресурсів; відсутність інструментів управління; неефективна стратегія розвитку.

Серед перспектив розвитку машинобудівних галузей України слід виділити наступні: розвивати інфраструктуру внутрішнього ринку; виходити та міжнародні ринки збуту продукції; коригування цін та якості продукції для підвищення попиту на неї, охоплення нових ринків збуту; врахування потреб внутрішнього та зовнішнього ринків у визначеній продукції; диверсифікації ринків збуту та участь у міжнародних проектах; купівля якісної сировини; підвищення привабливості галузі для залучення інвестиційного капіталу; залучення кредитних ресурсів на вигідних умовах; впровадження інструментів для стимулювання інноваційної активності; залучення коштів для оновлення основних засобів, що дозволить знизити собівартість, підвищити якість продукції, сформувати конкурентні переваги; впровадження сучасного обладнання; стимулювання та мотивація працівників, створення умов для підвищення кваліфікації, що сприятиме виробництву якісних товарів та підвищенню їх конкурентоспроможності; впровадження інструментів управління; укладання договорів з партнерами; коригування стратегії розвитку; визначення можливостей, переваг та їх подальше використання. Впровадження даних заходів сприятиме покращенню показників діяльності машинобудівної галузі України, що, в свою чергу, позитивно вплине на конкурентоспроможність та розвиток в майбутньому. Поряд з цим, існує потреба в здійсненні управління не лише підприємством, але й конкурентоспроможністю, що додатково сприятиме формуванню конкурентних переваг, прийняттю ефективних рішень та визначенню проблем, шляхів їх подолання.

Висновки. В даному дослідженні проаналізовано основні показники ефективності діяльності машинобудування України та відповідних галузей, тобто обсяг виробленої та реалізованої продукції, рентабельність діяльності, розмір витрат та суму прибутку. Визначено, що існує ряд проблем в діяльності машинобудівного комплексу, що позначається на рівні конкурентоспроможності. Сформовано пропозиції до покращення роботи машинобудування, що сприятиме підвищенню показників ефективності функціонування та формуванню конкурентних переваг. Необхідною умовою покращення показників машинобудування є підвищення конкурентоспроможності, що можливо шляхом використання інструментів управління. Отже, ефективність функціонування машинобудівної галузі впливає на її рівень конкурентоспроможності та існує потреба в формуванні конкурентних переваг, що позначиться на зростанні показників фінансово-господарської діяльності.

Література

1. Башилова В.П. Управління ефективністю діяльності машинобудівного підприємства / В.П. Башилова, В.М.Марченко // Актуальні проблеми економіки та управління : збірник наукових праць молодих вчених. – 2016. – Вип. 10. – URL : <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/22504>.
2. Василенко Д.В. Підвищення ефективності діяльності підприємств машинобудування / Д.В. Василенко // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2012. – Вип. 22(1). – С. 43–51. – URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2012_22%281%29_9.
3. Ващенко А.А. Оцінка ефективності та системних проблем виробничо-господарської діяльності машинобудівних підприємств Запорізької області / А.А. Ващенко // Ефективна економіка. – 2016. – № 5. – URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5090>.
4. Гудзинський О.Д. Управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств в умовах їх інноваційного розвитку : монографія / Гудзинський О.Д., Драмарецька К.П. – Київ : Компринт, 2015. – 255 с.
5. Кадирус І.Г. Конкурентоспроможність підприємства та фактори, що на неї впливають / Кадирус І.Г. // Ефективна економіка. – 2014. – № 5. – URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3390>.
6. Купріна Н.М. Ефективність діяльності підприємств харчової промисловості Одеської області: практичний аспект / Н.М. Купріна, Х.О. Баранюк // Економіка харчової промисловості. – 2015. – Т. 7, Вип. 4. – С. 28–34. – URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2015_7_4_5.
7. Кускова С.В. Стратегічне управління конкурентоспроможністю підприємств-виробників агропродовольчої продукції : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Харків. нац. техн. ун-т сіл. госп-ва ім. Петра Василенка / Кускова С.В. – Харків, 2017. – 20 с.
8. Леховіцер В.О. Особливості розвитку машинобудівної галузі в сучасних умовах / В.О. Леховіцер // Ефективна економіка. – 2016. – № 5. – URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4974>.
9. Мануйлович Ю.М. Дослідження сутності та трактування поняття конкурентоспроможності підприємства / Ю.М.Мануйлович // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – № 4. – С. 274–282.
10. Офіційний сайт Державна служба статистики України. – URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
11. Шарко В.В. Формування системи стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємства / В.В. Шарко // Інфраструктура ринку. – 2018. – Вип. 20. – С. 149–155. – URL : http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/20_2018_ukr/27.pdf.
12. Школьний О.О. Формування механізмів управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04 / Уманський держ. аграрний ун-т / Школьний О.О. – Умань, 2008. – 427 с.
13. Шубна О.В. Сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку машинобудівного комплексу України / О.В. Шубна, А.С. Лозгунова // Научний вестник ДГМА. – 2017. – № 3 (24Е). – С. 153–158.

References

1. Bashilova V.P., Marchenko V.M. (2016). Management of efficiency of activity of the machine-building enterprise [Management of the efficiency of machine-building enterprise]. Current problems of economics and management: a collection of scientific works of young scientists, issue 10. Retrieved from: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/22504>.
2. Vasylenko D. (2012). Pidyshchennia efektyvnosti diialnosti pidpryemstv mashynobuduvannia [Effectiveness increase of engineering enterprises activity]. Scientific works of Kirovograd National Technical University. Economic sciences, issue 22(1), pp. 43-51. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2012_22%281%29_9.
3. Vashchenko A.A. (2016). Otsinka efektyvnosti ta systemnykh problem vyrobnycho-hospodarskoi diialnosti mashynobudivnykh pidpryemstv Zaporozh'koï oblasti [Evaluation of the effectiveness and systemic problems of industrial and economic activities of engineering companies in Zaporozhye region]. Efektyvna ekonomika, no. 5. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5090>.
4. Gudzytsky O.D., Dramaretska K.P. (2015). Upravlinnia konkurentospromozhnistiu silskohospodarskykh pidpryemstv v umovakh yikh innovatsiinoho rozvytku: monohrafiia [Management of competitiveness of agricultural enterprises in the conditions of their innovative development: monograph]. Kyiv: Comprint.
5. Kadyrus I.G. (2014). Konkurentospromozhnist pidpryemstva ta factory, shcho na nei vplyvaiut [Competitiveness of enterprises and factors making effects on this]. Efektyvna ekonomika, no. 5. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3390>.
6. Kuprina N.M., Baraniuk K.A. (2015). Efektyvnist diialnosti pidpryemstv kharchovoi promyslovosti Odeskoi oblasti: praktychnyi aspekt [The efficiency of the enterprises of food industry of Odessa region: practical aspect]. Economics of the food industry, Volume 7, Issue 4, pp. 28–34. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2015_7_4_5.
7. Kuskova S.V. (2017). Stratehichne upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpryemstv-vyrobnykiv ahroprodovolchoi produktsii [Strategic management of competitiveness of enterprises-producers of agro-food products]. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv: Kharkiv. nat. tech. University of Villages. household named after Petra Vasilenko.
8. Lehovitsers V.O. (2016). Osoblyvosti rozvytku mashynobudivnoi haluzi v suchasnykh umovakh [Features of development of machine-building industry in modern terms]. Efektyvna ekonomika, no. 5. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4974>.
9. Manuylovych Yu.M. (2013). Doslidzhennia sutnosti ta traktuvannia poniattia konkurentospromozhnosti pidpryemstva [The study of the nature and interpretation of enterprise's competitiveness concept]. Marketing and innovation management, no. 4, pp. 274-282.
10. Ofitsiynyi sait Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Official site State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
11. Sharko V.V. (2018). Formuvannia systemy stratehichnoho upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpryemstva [Formation of the strategic management system of the enterprise competitiveness]. Market infrastructure, issue 20, pp. 149-155. Retrieved from: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/20_2018_ukr/27.pdf.
12. Shkolny O.O. (2008). Formuvannia mekhanizmiv upravlinnia konkurentospromozhnistiu ahrarykh pidpryemstv [Formation of mechanisms for managing the competitiveness of agricultural enterprises]. Doctor's thesis. Uman: Uman state. Agrarian University.
13. Shubna O.V., Lozgunova A.S. (2017). Suchasnyi stan, problemy i perspektvy rozvytku mashynobudivnoho kompleksu Ukrainy [Current state, problems and prospects of development of the machine-building complex of Ukraine]. SCIENTIFIC BULLETIN OF DGMA, no. 3 (24E), pp. 153-158.

Рецензія/Peer review : 03.02.2020

Надрукована/Printed : 12.03.2020

Рецензент : д. е. н., проф. Войнаренко М. П.